

Bandino Giacomo Zenobi

DRUŽBENA RAZPOREDITEV SLOVANSKIH PRISELJENCEV V ANCONO OD 15. DO 17. STOLETJA

Referat na 7. zasedanju jugoslovansko-italijanske historične komisije v Ljubljani od 26. do 27. maja 1978

1. Priseljevanje večjih skupin slovanskega prebivalstva z vzhodne obale Jadranskega morja — spoštovanje vzbujajoče in stalno v zadnjih stoletjih srednjega veka in v prvem stoletju novega veka — je prispevalo ob drugih etničnih skupinah (Židje, Turki, Grki, Armenci) k značilnosti fiziognomije Ancone v kozmopolitskem smislu tja do začetka 18. stoletja.

Naj je šlo za stare in že ustaljene doselitve, kakor je npr. bilo s posameznimi skupinami Židov ali Grkov, ali za trenutne prisotnosti Turkov in deloma Dubrovčanov, ki so nastale iz potreb trgovske mreže, ki je povezovala, kakor je znano, Balkan in Vzhod z Italijo, Nemčijo in zahodnimi državami, ali za močne in stalne doselitve novejšega datuma, kakor so bile običajno slovanske doselitve, vse to je bil pojav, ki so ga sodobniki, kronisti in popotniki opazili in po katerem se je anconska republika razlikovala od drugih političnih formacij in mest v Markah. Toda ta pojav so dosedaj proučevali le v zvezi z anconskim »trgom«, z značajem anconskega tržišča, potekom njegove trgovine in prometom v pristanišču.

Glede na splošno podobo Mark 15.—17. stoletja, ki kaže zelo jasne značilnosti pomikanja k gospodarstvu statičnega tipa, popolnoma obvladanega od poljedelskega sektorja, je bilo povsem razumljivo, da so pozornost zgodovinarjev pritegnile trgovske in dinamične oblike gospodarstva Ancone, povezovalca med Vzhodom in Zahodom, »okna« proti otomanskemu svetu. Sledč močnim sugestijam, ki jih dolgujemo posebno spodbudam zahodne historiografije (kaj vse ni izzvalo v nas branje knjige F. Braudela, *La Méditerranée...*), so najnovejše raziskave o Anconi zavzeto in z odličnimi rezultati obdelale odnose med dorskim mestom (Ancono) in Benetkami, Dubrovnikom, Levanto, dalmatinsko obalo in drugimi jugoslovanskimi deželami, njen trgovski razvoj in postopno poživitev, ki je sledila pridobitvi statusa svobodnega, prostega pristanišča.¹ Na drugi strani pa so bili manj opaženi in raziskovani drugi aspekti anconske stvarnosti ob koncu srednjega veka in v prvih stoletjih novega veka: tako notranja ureditev, razporeditev družbenih razredov, torej družbena struktura, dalje odnos mesto—vas, pomembnost agrarnega sektorja, ki je bil v omenjenih stoletjih ostal nespremenjen ali pa se je le rahlo dvigal.

¹ A. Caracciolo, *Le port franc d'Ancone: croissance et impasse d'un milieu marchand au XVIII^e siècle*, Paris, 1965; P. Earle, *The Commercial Development of Ancona 1479—1551*, v »The Economic History Review«, 2nd Series XXII (1969), št. 1, str. 28—44; S. Anselmi, *Venezia, Ragusa, Ancona tra Cinque e Seicento: un momento della storia mercantile del medio Adriatico*, Ancona, 1969; isti, *Motivazioni economiche della neutralità di Ragusa nel Cinquecento*, Urbino, 1972; J. Delumeau, *Un pont fra Oriente e Occidente*, v »Quaderni storici«, št. 13 (1970), str. 26—47; R. Paci, *La scala di Spalato*, Venezia, 1971, Pogl. I in IV; E. Ashtor, *Il commercio levantino di Ancona nel basso Medioevo*, v »Rivista storica italiana«, 1976, str. 213—253. T. Popović, *Trgovački odnosi Dubrovnika i Ankone u drugoj polovini XVI veka*, Zbornik Filozofskog fakulteta 11, n° 1, Beograd 1970, str. 443—461; F. Gestrin, *Il commercio dei pellami nelle Marche del XV e della prima metà del XVI secolo*, Atti e memorie, N. s. — anno 82° (1977), str. 255—275.

Za obrazložitev tega kar smo izbrali za tematiko raziskave, kar smo sprejeli in kar smo zavrnila v naši analizi pa nikakor ne zadostujejo motivi, ki se vežejo na privlačno moč zahodne historiografije. Slovansko in albanško doseljevanje v Italijo so npr. sicer stara a zelo trdoživa mnenja pripisovala turškemu prodiranju² in iz tega izvirajoči drugačni politični, družbeni in religiozni klime, ki so jo Turki vsilili podrejenemu prebivalstvu v novo osvojenih balkanskih in karpatsko podonavskih ozemljih.

Gre torej za stari in znani način analize dogodkov, ki deluje tako, da daje prednost političnemu, vojaškemu in duhovnemu momentu in opušča hkrati tehnične motivacije in družbeno gospodarske zaplete določenih izbir in vrednotenj. Toda to je skoraj obvezna pot, ker npr. razprava o »družbeni strukturi migracij« (o doseljencih v Ancono) zahteva predhodno analizo institucionalne podobe in socialnega ustroja mesta in Mark, a o tem se v preteklosti ni vedelo in se tudi danes ne ve veliko. Tako se je dosedanje proučevanje o doseljencih omejevalo samo na dubrovniško komponento,³ ki se je zavoljo svoje povezave z družbo in trgovskimi dejavnostmi prvotne domovine avtomatično vključevala v podobo anconske republike, ki jo označujejo trgovina in pomorstvo, torej gospodarstvo odrpatega tipa. Vsekakor je Ancona med leti 1479 in 1551 doživljala »eno izmed bleščečih obdobj svojih zgodovine kot obvezno pristanišče na prekapeninski poti proti balkanskim deželam.«⁴ Toda vprašanje je, ali poznamo položaj vasi (kastelov) s tem v zvezi, ali poznamo menjavanje prebivalstva med mestom in vasjo in morebitno pridobivanje agrarnih zemljišč s strani meščanov na področjih kastrov?

2. Problem »slovanske prisotnosti v Anconi«⁵ v 15. stoletju je prvič obravnavala kratka razprava, ki je nastala na podlagi notarskih fondov šele na koncu 60. let. Ker pa je bilo proučevanje omejeno le na slovansko migracijo na splošno in je zajelo tako Slovane v pravem smislu besede, Dalmatince, Hrvate, Istrane, kakor tudi Dubrovčane in Albance, samo deloma prikaže dejanski obstoj, razširjenost, poselitev in družbeni položaj slovanske komponente v ožjem smislu besede. Vendar so posamezne ugotovitve zelo pomembne. Predvsem gre tu za obsežnost doselitve, ki so jo predhodni zgodovinarji že opazili, a jo je ta razprava potrdila. Ta migracija se je v precejšnjem obsegu ohranjala skozi večji del stoletja in je v neki meri slabela samo v zadnjih desetletjih 15. stoletja. Tudi druga zapažanja so zanimiva; tako že od vsega začetka vidno razlikovanje med doseljenci, ki so prihajali iz obalnih področij, zlasti Dubrovčani in Albanci, ki so se prvenstveno ukvarjali s trgovskimi posli, in doseljenci iz zaledja, ki so se oprijemali v glavnem nižjih opravil (težaki, hlapci, prostitutke). V toku samega stoletja se te razvojne poteze potrjujejo s postopnim poudarjanjem obrtniške komponente, a zelo redki so se, zlasti v začetku, ukvarjali s trgovino med obema obalama. Med poslednjimi značilnostmi družbene razporeditve širših delov slovanskih doseljencev v 15. stoletju se zdi zelo vzpodbudna: poselitev na anconskem podeželju (Varano, Sirolo) in dodeljevanje kmetijskih opravil novih doseljencem ali dodeljevanje takih opravil, ki so bila povezana z obdelovanjem rustikalnih zemljišč. Gre, kakor bomo še videli, za zelo pomembno dejstvo, ne samo za pravilno vrednotenje družbene stvarnosti, ki jo predstavlja ta številna množica doseljencev, marveč tudi za

² M. Natalucci, *Ancona attraverso i secoli*, Città di Castello, 1960, I, str. 510–516.

³ Anselmi, *Venezia, Ragusa, Ancona* ... n. d., ki prinaša tudi obsežno bibliografijo o snovi; Paci, n. d., str. 74–86.

⁴ Paci, n. d., str. 15.

⁵ L. Lume, *Presenze slave in Ancona secondo la documentazione notarile 1391–1499*, v »Quaderni storici«, št. 13 (1970), str. 251–260.

odkritje temeljnih spodbud in posameznih smeri razvoja, ki so bile vezane na sam začetek migracij. Nismo pred nekim odkritjem, temveč pred potrditvijo že deloma ugotovljenih dejstev, katere, kolikor gre za regionalno področje, skušajo osvetliti novejša dela Anselmija⁶ in ki so vidno prišla do izraza na simpoziju o odnosih med obema obalama Jadranskega morja, ki je bil januarja 1976. leta v Senigalliji.^{6a}

3. Raziskava za to razpravo temelji na notarskih knjigah, ki jih hrani Državni arhiv v Anconi: upoštevani so vsi dokumenti, v katerih se kot stranke in osebe pojavljajo ljudje, rojeni ali po izvoru, iz pokrajin med Furlanijo in beneško Albanijo, ki so nedvomno bili Slovani ali pa jih moremo šteti mednje tako zavoljo izvora kakor tudi na podlagi imen in priimkov. Podrobno narejeni pretres notarskih spisov petih notarjev⁷ je omogočil razdelitev študije v štiri zaporedne časovne prereze: 1537 do 1558; 1570 do 1599; 1600 do 1649 in 1650 do 1678. Iz knjig teh petih notarjev imamo 848 izpisanih liskov, ki, tako mislimo, dovoljujejo prvo, vsekakor ne izčrpno približanje problematiki, ki si jo je zastavila tema pričujoče razprave in ki se, kakor se kaže, ne oddaljuje preveč od že znanih podatkov iz 15. stoletja. Ti podatki so v tej razpravi dobili v mnogih pogledih prvo priznanje in jasno potrditev.

V prvi vrsti je poudariti tendenco k upadanju »slovanske migracije«. Kakor smo že spoznali, gre za že ugotovljen potek razvoja v času med 1390. in 1499. letom, čeprav še ne v velikem obsegu, ki pa se v dolgem obdobju od srede 15. do konca 17. stoletja že zelo jasno kaže v precej določljivem obsegu, ki ga ne gre zanemariti. Tako se glede na celotno prisotnost v obravnavanih aktih zajetih Slovanov 16. stoletje pokaže kot prevladujoče v odnosu na 17. stoletje, saj se v njem javlja dve tretjini celotnega ugotovljenega števila Slovanov. Vendar to še ni vse: če odpadeta dve tretjini ugotovljenih Slovanov na 16. stoletje, odpade večina teh, to se pravi 50 % celote, na čas pred letom 1560. Gre torej za pomembno primerjavo. Ni slučaj, če se je ta prelomnica jasno začela v 60. letih 16. stoletja — a premik v to smer je izpričan pravzaprav takoj po prelomu sredine stoletja — točno v položaju, v katerem sodobno zgodovinopisje soglasno gleda čas preobrata gospodarske sreče in razcveta anconske republike.⁸

Že od 80. let naprej imamo od ugotovljenih Slovanov v 16. stoletju le še 16 %, medtem ko v 17. stoletju doseže njihovo število približno eno tretjino celote. Toda tudi v tem stoletju se kaže jasna prelomnica: 20 % jih odpade na prvi dve desetletji, a 13 % na čas od leta 1620 do 70. let tega stoletja. Nedvomno je ta tendenca k postopnemu upadanju slovanske prisotnosti med koncem 15. in drugo polovico 17. stoletja odsev dveh velikih tu navedenih stvarnosti: na eni strani slabljenja migracij, a na drugi strani počasnega, vendar neizprosnega stapljanja doseljencev in njihovih potomcev v domačo demografsko sredino. Spredaj smo že opozorili na nekatere zaplete, vezane za prvi pojav. Ustavimo se pri drugem dejstvu, ki se nepo-

⁶ S. Anselmi, *Insedimenti, agricoltura e proprietà nel Ducato roveresco. La catastazione del 1489—1490. Isti, Piovi, perticari e buoi da lavoro nell'agricoltura marchigiana del secolo XV*, Urbino 1975.

^{6a} Glej *Le Marche e l'Adriatico orientale: economia, società, cultura dal XIII secolo al primo Ottocento. Atti del convegno Senigallia, 10—11 gennaio 1976, Atti e memorie*, N. s. — anno 82^o (1977). *Deputazione di storia patria per le Marche, Ancona 1978*, str. 450.

⁷ Archivio di Stato di Ancona (naprej ASA), *Notarile (notarj): Leonardo Lucidi*, zv. (?) 1537—1538, 1539—1540, 1541—1542, 1543—1544, 1555—1558; *Cesare Pizzocari*, zv. 1570—1573, 1574—1577, 1578—1579, 1580—1581, 1584—1586 in 1587; *Orazio Brancadori*, zv. 1588—1589, 1592—1593, 1594—1595, 1596—1597, 1598—1599, 1602—1603, 1604, 1606, 1607, 1608—1609, 1610—1611, 1614—1615, 1616, 1617—1618, 1620, 1621—1622, 1623—1624, 1627, 1628—1629, 1630—1631, 1632—1633, 1633—1635, 1636—1639, 1640—1642, 1643—1649; *Stefano Micheli*, zv. 1616—1618, 1619—1621, 1622—1623, 1624—1625; *Oliviero Scalamonti*, zv. 1649, 1650, 1651, 1652—1653, 1655, 1656—1657, 1659; 1660, 1661, 1662, 1664, 1665—1666, 1667—1668, 1670, 1672, 1673—1674, 1676, 1677—1678.

⁸ Prim. Caracciolo, n. d.; Earle, n. d.

sredno veže z osrednjim problemom te razprave zato, ker je stapljanje slovanskih priseljencev z lokalnimi italijanskimi prebivalci moralo nujno pripeljati do dejanske asimilacije prvih, manj številnih, z drugimi tudi zavoljo njihove družbene strukture.

V tem pogledu je študija izpeljana tako, da smo porazdelili celotno število v obravnavanem času ugotovljenih slovanskih doseljencev v tri skupine. Že na začetku razprave je bilo na podlagi analize ugotovljeno, da je šla razmestitev slovanske migracije predvsem med srednje, srednje-nizke in najnižje plasti anconske družbe. In zares, če izvajamo dubrovniško komponento doseljencev, ki je ne zajemamo v pričujoče delo in ki je prek številnih predstavnikov dosegla glede ugleda in bogastva visoke pozicije v anconski družbeno-gospodarski stvarnosti (v nekaterih primerih so posamezniki prešli v odločujoče vrhove mesta in se združili z vladajočim plemstvom⁹), so slovanski doseljenci z nasprotni obale Jadranskega morja, brez trdnega in organskega zaledja kot opore, našli prostor, zlasti na začetku, v nižjih in včasih najnižjih plasteh obstoječe družbene strukture v Anconi. Že prvi pogled na celoto pokaže za slovanske doseljence družbeno razslojitev, ki je verjetno blizu resničnega stanja: 16 % celotnega števila ugotovljenih Slovanov se v tem obdobju znajde v srednjem položaju (posestniki rustikalnih zemljišč, trgovci, gospodarji ladij in fregat), 52 % jih najdemo na srednje-nizki stopnji (mornarji, ribiči, krojači, vrvarji, sodarji), preostalih 32 % pa se ustali na najnižjem družbenem položaju (služabniki, koloni in socidanti). Vendar se slika bistveno spremeni, če analiziramo razvoj tega pojava v naslednjih obdobjih. In zares, diakronični prerež, ki izhaja iz tega, pokaže rast in konkretno možnost družbenega dviganja doseljenih Slovanov, ki gre vzporedno s številčnim upadanjem, torej z onomastično, jezikovno in etnično asimilacijo prišlekov in njihovih potomcev z množico domačega, italijanskega prebivalstva. Tako se posestniki rustikalnih zemljišč (ki jih v vsakem primeru ni več kakor 1,5 % celote) javljajo samo v času od 20. let 17. stoletja dalje, trgovci samo od druge polovice 80. let 16. stoletja naprej, večinoma pa jih srečamo šele v 17. stoletju.¹⁰ Podobno lahko rečemo deloma tudi za gospodarje ladij in fregat:¹¹ približno 4,5 % celote, kolikor jih je, je razporejenih med leti 1584 in 1610 brez nekih večjih nihanj. Manjši posestniki, »gli operatori marginali« pa so bili tisti, ki so tvorili temelj te višje kategorije doseljencev v prvi polovici in okoli srede stoletja: ljudje, ki so posojali skromne vsote denarja,¹² prodajali živino,¹³ kupovali srednje količine živil.¹⁴

Razvojne tendence pojava dobijo potrditev v proučitvi družbene razporeditve Slovanov, ki so pripadali drugi in tretji kategoriji. V primeru srednje-nizjih slojev (nanje odpade več kakor polovica vseh) je odpadla ogromna večina na mornarje, kapitane in ladjedelce,¹⁵ ki so sami tvorili približno 35 % celote. Vendar je tudi pri tej kategoriji časovna razporeditev zelo značilna: skoraj tri četrtine vseh je odpadlo na 17. stoletje. Ostali del te

⁹ To je primer z družinami Palunci in Sturani v XVII. stoletju, Bosdari v XVIII. stoletju.

¹⁰ Prim. npr. ASA, Notarile, Atti Stefano Micheli (Akti S. M.), 1622–1623, f. 138v (3. VI. 1622) in 140v (6. VI. 1642).

¹¹ Prim. npr. prav tam, Atti Cesare Pizzocari (akti C. P.) 1684–1686, f. 361v–362 (6. XI. 1586); atti Orazio Brancadori (akti O. B.) 1608–1609, f. 218v (20. IX. 1608).

¹² Prim. prav tam, Atti Leonardo Lucidi (akti L. L.) 1555–1558, f. 144 (10. III. 1556) in f. 433 (15. II. 1558).

¹³ Prim. prav tam, f. 15 (15. IV. 1555).

¹⁴ Prim. prav tam, isti, 1537–1538, f. 185 (14. IX. 1538).

¹⁵ Prim. prav tam, isti, npr. 1555–1558, f. 141 (5. III. 1556), f. 398v (23. VIII. 1557), f. 264 (15. X. 1556), posebno Atti Orazio Brancadori (akti O. B.) 1608–1609, f. 4 (2. I. 1608), f. 13 (5. I. 1608), f. 16 (1. II. 1608), f. 44 (15. III. 1608), f. 45 (17. III. 1608), f. 50 (20. III. 1608), f. 91 (24. IV. 1608), f. 117 (19. V. 1608), f. 127 (31. V. 1608), f. 173 (19. VII. 1608), f. 238 (15. IX. 1608), f. 253 (10. XI. 1608), f. 275 (12. XII. 1608).

kategorije je bil iz obrtniškega sveta, ki je zajemal 17 % in se je javljal skoraj vedno ob pregledovanju notarskih spisov 16. stoletja, zlasti med 1537. in 1558. letom. Najrevnejši del slovanskih doseljencev so sestavljali skoraj v višini ene četrtine ljudje, zaposleni v agrikulturi,¹⁷ ostalo pa so bile skoraj izključno služkinje (famulae), večinoma zelo mlade, včasih še deklince.¹⁸ V obeh primerih so bili ti sloji ugotovljeni skoraj izključno le v 16. stoletju, predvsem v letih od 1530 do 1560.

4. Rezultati raziskave se lahko vežejo z že znanimi podatki, ki se tičejo 15. stoletja.¹⁹ Bistvene razvojne tendence pojava so torej potrjene. Migracija, masovna skoraj v vsem 15. stoletju, a že v lahnem upodanju v zadnjem desetletju stoletja, postopoma povečuje upadanje v 16. stoletju, s poudarjenim padcem zlasti po letu 1560. Družbena razporeditev Slovanov, izpričana najprej v najnižjih nivojih, se postopoma spreminja in izboljšuje, medtem ko celota vzporedno s tem izgublja značilnosti, ki jih je prinesla s seboj, in se staplja z domačim, italijanskim prebivalstvom, tako da se v zadnjih desetletjih 17. stoletja že težko loči od njega.

Če pogledamo pojav migracij v vsej dobi njihovega trajanja z nekoliko bolj oddaljene točke, smo vsekakor presenečeni nad koincidenco med dobo močnih sunkov prebivalstva z vzhodne na zahodno obalo Jadranskega morja (ki se opažajo že v drugi polovici 14. stoletja in se silovito nadaljujejo skozi naslednje stoletje ter se začenjajo zmanjševati v 16. stoletju) in med istočasnimi vzroki, ki so na Zahodu privabljali ljudi z Vzhoda. To so posledice turškega napredovanja, pa tudi valov kuge, ki so v teh stoletjih poplavljali vso Evropo, zmanjševali njeno prebivalstvo (morda za tretjino) in močno prizadeli demografsko podobo italijanskega prostora, ki je bil bolj izpostavljen okužbi kakor balkanski, ker je bil na gosto posejan z urbanskimi naselji.²⁰

To dejstvo se je še posebej pokazalo v Markah, ki jih je, kakor je znano, označevala velika razdrobljenost v majhne skupnosti prebivalstva, v okviru katerih je prevladovala ena najvišjih stopenj upadanja prebivalstva. K obnovi prebivalstva so v drugi polovici 15. stoletja prispevali novi prišleki, ki so polnili nižje položaje družbenega reda, ki ga je pretreslo stoletje depresije.

V Anconu in njenem podeželju je bilo podobno demografsko upadanje v 17. stoletju: od približno 18.000 prebivalcev v 16. stoletju je padlo število na 8274 v 1708. letu.²¹ Vendar se tokrat proces migracij ni ponovil in obnova Ancone je šla po drugačnih poteh.²² Da bi privabili slovansko prebivalstvo, ki naj bi obdelovalo polja in prerodilo zapuščene vasi, bi bil potreben zlom izven mestne komponente prebivalstva, demografski upad podeželja, a do tega v 17. stoletju ni prišlo oziroma je nastopilo v manjšem obsegu kakor v okviru mesta.²³ Pravna in gospodarska podrejenost okolice mestu, razvoj agrarnih pogodb, ki so vse bolj podrejele vaško prebivalstvo, sta tedaj ob-

¹⁶ Prim. prav tam, isti, f. 135v (27. VII. 1609), f. 182—183 (7. VIII. 1608) in Atti Cesare Pizzocari (akti C. P.) f. 239v (4. XII. 1585).

¹⁷ Prav tam, Atti Leonardo Lucidi (akti L. L.), 1537—1538, f. 13 (29. I. 1537), f. 125 (11. III. 1538), f. 129 (19. III. 1538), f. 268 (19. III. 1538).

¹⁸ Prav tam, 1537—1538, f. 263 (2. XI. 1538), tudi f. 11 (17. I. 1537), f. 86 (3. XI. 1537), f. 95 (3. XII. 1537), f. 95v (5. XII. 1537), f. 161 (15. VI. 1538), f. 172 (7. VIII. 1538), f. 259v (4. XI. 1538); 1555—1558, f. 306 (18. II. 1557).

¹⁹ S. Anselmi, Schiavoni e Albanesi nell'agricoltura marchigiana dei secoli XIV e XV »Rivista di storia dell'agricoltura«, let. XVI, št. 2 (1976), str. 3—26.

²⁰ W. Abel, Congiuntura agraria e crisi agrarie, Torino, 1976, str. 67—76, 127—134 in 137 sled.

²¹ Caracciolo, n. d., str. 21.

²² Isti, n. d., Pogl. III in IV.

²³ Prav tam, str. 21.

držala podeželje v stanju, ki ga kriza 17. stoletja ni mogla močneje prizadeti.²⁴

Od prve polovice 17. stoletja naprej v notarskih knjigah ni bilo lahko odkriti pogodbenikov, ki bi bili slovanskega izvora. Podatki zelo poredko prinašajo poleg imena strank tudi etnično pripadnost in poreklo. Pogosto je bilo potrebno, kakor smo že videli, priti do listine s pomočjo priimka ali, včasih, samega imena: Gregorio, Marco, Marino, Andrea, Stefano. Akt je potem redno navajal kraj, iz katerega je bil pogodbenik: Lubiana, Corzula, Rovigno, Ossaro.

Očitno je torej, da tedaj takšne označitve niso določale etnične pripadnosti, marveč bivališče ali izvor pogodbenika in imajo enako vsebino, kakor oznake po Bergamu, Norcia, Fanu, Senigalliji, Urbinu. To se pravi, da je prišlo v zavest sodobnikov, da v anconski družbi ni več komponente doseljenega slovanskega prebivalstva, ki bi ohranilo svojo identiteto.

Prevedla Daniela Milotti

Riassunto

LA COLLOCAZIONE SOCIALE DELL'IMMIGRAZIONE SLAVA AD ANCONA FRA QUATTROCENTO E SEICENTO

L'autore, basandosi sulla documentazione notarile esistente presso l'Archivio di Stato di Ancona, esamina la portata quantitativa e l'integrazione sociale degli immigrati slavi — con esclusione dei ragusei — nei secoli XV—XVII nell'ambito della città e contado anconitano. Le dimensioni del fenomeno appaiono componenti fra 1430 e 1560 e tendono poi ad attenuarsi anche per l'assorbimento dei nuovi venuti e loro discendenti nel più consistente tessuto sociale autoctono. Il mondo degli immigrati, privo di un retroterra solido ed organico su cui appoggiarsi (diverso, proprio per questo è il caso dei ragusei) si colloca, specie agli inizi, nei settori inferiori e, spesso, infimi dell'assetto sociale anconitano. Quando, fra la fine del Cinquecento e lo scorcio del secolo XVII la condizione sociale degli immigrati e discendenti appare meno precaria, ci si trova ormai di fronte alla loro flessione numerica e alla loro assimilazione alla massa della popolazione originaria.

²⁴ Prim. S. Anselmi, n. d. in *Economia e vita sociale in una regione italiana fra Sette e Ottocento*, Urbino, 1971, str. 11—37 in passim; M. Trosce, *Governanti e possedimenti nel XVI e nel XVII secolo a Macerata*, v. »Quaderni storici«, 21 (1972), str. 827—849; Isti, *Macerata negli ultimi decenni del secolo XVIII: struttura economica, classi sociali e proprietà fondiaria*, v. »Studi maceratesi«, št. 8 (1972—1974), str. 85—115; Isti, *Proprietà e produzione agricola nel territorio di Macerata tra il secolo XVI e il secolo XVIII*, v. »Atti e Memorie« della Deputazione di Storia patria per le Marche, S. VIII, zv. X, (1976), str. 41—74. B. G. Zenobi, *Ceti e potere nella Marca pontificia. Formazione e organizzazione della piccola nobiltà fra '500 e '700*, Bologna, 1976, Pogl. I in IX; R. Paci, *Rese, commercio ed esportazione dei cereali nella Legazione di Urbino nei secoli XVII e XVIII*, v. »Quaderni storici«, št. 28, (1975), str. 87—150; G. Piccinini, *Contratti agrari e rapporti proprietà-colonie nell'anconetano fra '600 e '700*, v. »Atti e Memorie« della Deputazione di Storia patria per le Marche, S. VIII, zv. IX, (1975), str. 269—294.